

The author embraces the idea of development of Ecological Earth Constitution with active participation of Ukraine. He characterizes the international environmental principles which would take into account all aspects of modern environmental policy in the world that should play a key role in the Constitution (ensuring the human right to a safe environment, the implementation of an Environmental Impact Assessment activities may adversely affect the environment, ensuring nationally each person free access to information on environmental issues, environmental security, managing natural resources in sustainable manners; saving the biodiversity, preventing environmental damage and establish responsibility for its infliction).

Key words: *international environmental principles, biodiversity, managing natural resources in sustainable manners, environmental damage.*

УДК 347.51

К.Б. Дудорова

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ФІЗИЧНІЙ ОСОБІ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

У статті висвітлено проблеми відшкодування моральної шкоди, завданої фізичній особі внаслідок порушення цивільно-правового договору. Установлено, що позови про компенсацію моральної шкоди, заподіяної внаслідок порушення цивільно-правового договору, не завжди можуть розглядатися як такі, що випливають з порушення особистих немайнових прав. Сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного законодавства України.

Ключові слова: *моральна шкода, фізична особа, договір, розмір відшкодування, позовна давність.*

Постановка проблеми. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди вважається чи не найбільш складним питанням цивільного права. Невипадково цей правовий інститут належить до числа активно досліджуваних в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вирішення теоретичних і практичних проблем здійснення права на відшкодування моральної шкоди зробили, зокрема, О.В. Гришук, А.Б. Гриняк, А.І. Дрішлюк, М.Ю. Картузов, Л.А. Корчевна, В.П. Паліюк, В.Д. Примак, П.М. Рабінович, З.В. Ромовська, С.Є. Сиротенко, С.І. Шимон.

Формування цілей. Метою статті є висвітлення проблемних питань відшкодування моральної шкоди, завданої фізичній особі внаслідок порушення цивільно-правового договору.

Виклад основного матеріалу. Цивільне законодавство України не містить визначення поняття моральної шкоди. Уважається, що це правильно, оскільки будь-яке законодавче визначення моральної шкоди буде неповним. У ст. 23 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) перелічені лише особи прояву такої шкоди. Моральна шкода полягає у: 1) фізичному болю та

стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; 4) приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Сьогодні не піддається сумніву необхідність компенсації за немайнову шкоду в деліктних правовідносинах. Поширеним на практиці є пред'явлення вимог про відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням особистих немайнових прав фізичних осіб, зокрема, прав на повагу до гідності та честі, на недоторканість ділової репутації. Водночас у середовищі науковців та практиків дискусійним залишається питання про доцільність відшкодування моральної шкоди, заподіяної внаслідок невиконня або неналежного виконання договорів.

Однією з причин, яка зумовлює вказану дискусію, є усвідомлення юристами особливостей договірних зобов'язань. Як слушно зазначає С.І. Шимон, порушення абсолютного права особи, яке захищається від усіх і кожного, у переважній більшості випадків для потерпілої особи є неочікуваним, що поглиблює її моральні втрати. Договірне ж правовідношення виникає з волі самих учасників, які навіть у момент укладення договору припускають вірогідність неналежної поведінки однієї зі сторін та виникнення в майбутньому негативних наслідків і з метою їх упередження або зменшення звертаються до способів забезпечення виконання зобов'язання [1, с. 718]. Отже, з'ясовуючи можливість або неможливість відшкодування моральної шкоди в договірних правовідносинах, чимало правознавців вважають за необхідне враховувати фактор передбачуваності певних негативних наслідків неправомірної поведінки іншої сторони договору.

Відповідно до ст. 611 ЦК у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема, відшкодування моральної шкоди. Це нормативне положення дає фахівцям підставу стверджувати, що відшкодування моральної шкоди в договірних правовідносинах може здійснюватися, по-перше, у випадках, що прямо передбачені законом, і, по-друге, якщо відповідний обов'язок передбачено для боржника договором [2]. Можливість відшкодування моральної шкоди за порушення умов договору передбачена ч. 2 ст. 1076 ЦК, згідно з якою клієнт має право вимагати від банку відшкодування моральної шкоди в разі розголошення банком відомостей, що становлять банківську таємницю. Відповідно до ч. 3 ст. 700 ЦК покупець за договором роздрібної купівлі-продажу може вимагати від продавця відшкодування моральної шкоди в разі ненадання можливості негайно одержати повну й достовірну інформацію про товар у місці його продажу.

Обов'язок із відшкодування моральної шкоди внаслідок порушення договірного зобов'язання може бути зафіксовано в договорі. У цьому разі, як

уважає Верховний Суд України, спори про відшкодування моральної шкоди можуть розглядатися судами. Непоодинокими були випадки скасування Верховним Судом України, а згодом і Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних та кримінальних справ рішень судів першої інстанції та ухвал апеляційних судів у частині стягнення з відповідачів на користь позивачів моральної шкоди, заподіяної порушенням договірних зобов'язань.

Наприклад, у червні 2005 року М. звернулася в суд з позовом до Б. та М.І. про відшкодування моральної шкоди, посилаючись на те, що відповідачі відмовляються повертати їй борг за договором позики, чим завдають моральних страждань. Рішенням Оріхівського районного суду Запорізької області від 22 липня 2005 року позов задоволено: стягнуто з Б. на користь М. 8 тис. грн. на відшкодування моральної шкоди. Ухвалою Апеляційного суду Запорізької області від 14 вересня 2005 року зазначене рішення змінено, розмір відшкодування моральної шкоди зменшено до 5 тис. грн. Рішенням колегії суддів Судової палати в цивільних справах Верховного Суду України від 1 лютого 2006 року рішення Оріхівського районного суду від 22 липня 2005 року та ухвалу Апеляційного суду Запорізької області від 14 вересня 2005 року скасовано та ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову М. до Б. та М.І. про відшкодування моральної шкоди відмовлено.

Суд встановив, що 2 травня 2004 року між сторонами було укладено договір позики, за яким М. передала Б. 1 420 доларів США, а Б. зобов'язувалась повернути їх до 1 листопада 2004 року, проте своїх зобов'язань не виконала. Не виконав зобов'язань Б. за договором і М.І., який виступив поручителем перед М. за виконання Б. свого договірного зобов'язання.

Задовольняючи позовні вимоги М. та стягуючи на її користь з Б. 8 тис. грн. на відшкодування моральної шкоди, суд першої інстанції виходив з того, що відповідачкою, яка не виконала своїх зобов'язань за договором позики, порушено права позивачки, внаслідок чого та зазнала моральних страждань. При цьому суд керувався нормами ст. 1167 ЦК. Однак зазначена норма закону регулює правовідносини, що виникають із заподіяння позадоговірної шкоди, а тому не поширюється на спірні договірні відносини. Змінюючи зазначене рішення, апеляційний суд застосував ст. 611 ЦК, яка встановлює правові наслідки порушення зобов'язання, у тому числі відшкодування моральної шкоди. Однак, відповідно до ст. 611 ЦК, у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема відшкодування моральної шкоди. Наслідки порушення договору позичальником установлені статтями 625 і 1050 ЦК, які не передбачають відшкодування моральної шкоди. Не передбачає таких наслідків порушення договору позичальником і укладений між сторонами договір позики, відтак, відсутні підстави для задоволення позову [3].

Наведена правова позиція Верховного Суду України підтримується багатьма юристами. Проте, на думку автора, чинне законодавство створює підґрунтя для його неоднакового тлумачення. Адже ч. 1 ст. 23 ЦК дає право особі на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 23 ЦК моральна шкода полягає в душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала через протиправну поведінку щодо неї самої.

Загальновідомо, що однією з обов'язкових умов для настання цивільно-правової відповідальності за порушення договору є протиправна поведінка боржника. Невиконання або неналежне виконання правочину свідчить про протиправну дію або бездіяльність контрагента за договором. Отже, якщо внаслідок протиправної поведінки боржника кредитор зазнав душевних страждань, і наявний причинний зв'язок між протиправною поведінкою та настанням моральної шкоди, а також вина боржника, то можна говорити про існування чотирьох умов для настання цивільно-правової відповідальності за заподіяння моральної шкоди. Не вистачає лише додаткової норми-дозволу – такої, яка, наприклад, у ст. 1167 ЦК установлена для відповідальності за завдану моральну шкоду в деліктних зобов'язаннях.

Невже душевні страждання людини, яка, наприклад, утратила величезні гроші й надію на придбання квартири в результаті невиконання договору на будівництво житла інвестиційно-будівельною групою «Еліта Центр» у місті Київ є меншими, ніж душевні страждання власника, чиє майно виявилось пошкодженим внаслідок того, що його квартиру було залито сусідами з верхнього поверху? Як відомо, в Україні питання припустимості відшкодування моральної шкоди, завданої неналежним виконанням договірних зобов'язань, було принципово розв'язано на користь окремих видів договорів (ч. 3 ст. 700, ч. 2 ст. 1076 ЦК). Фахівці прогнозують поступове зростання переліку таких договорів, згадуючи, зокрема, договори перевезення пасажирів, надання медичних, ритуальних, адвокатських послуг тощо. На нашу думку, немає потреби в законодавчому розширенні переліку конкретних договорів, порушення яких дозволить фізичним особам компенсувати душевні страждання. Необхідно запровадити в законодавстві загальну норму-дозвіл. Тоді інститут відшкодування моральної шкоди повністю відповідатиме своїй меті щодо поновлення психологічного статусу особи в разі порушення її прав.

Як зазначалося вище, законодавець дозволяє суб'єктам правовідносин на власний розсуд урегулювати в договорах питання щодо відшкодування моральної шкоди. Міркування про те, що, укладаючи договір, можна наперед передбачити можливість заподіяння моральної шкоди й забезпечити себе чітким описанням у договорі умов відшкодування моральної шкоди, видається непереконливим М.Ю. Картузову. Науковець зазначає, що, з одного боку, далеко не завжди можна при укладенні договору передбачити всі життєві ситуації, до яких може призвести недобросовісність контрагентів; з іншого, -

як справедливо відзначив Гирке, - це один із тих аргументів, в основі яких лежить припущення, що цивільне право пишеться для «тертих» ділових людей. М.Ю. Картузов переконаний у тому, що правильніше було б установити в законодавстві загальний обов'язок відшкодування моральної шкоди, спричиненої невиконанням договорів [4, с. 32].

На думку С.І. Шимон, наявність моральної шкоди потребує доведення у встановленому законом порядку. Факт правопорушення (невиконання чи неналежне виконання договору) як такий свідчить лише про ймовірність настання моральної шкоди і сам по собі не може бути підставою для її відшкодування. Стягнення відшкодування моральної шкоди автоматично внаслідок будь-якого правопорушення нівелює компенсаційну функцію цього правового інституту [1, с. 725].

У науковому середовищі немає єдності в поглядах на питання про можливість визначення в договорі розміру моральної шкоди. Імпонує точка зору Т.В. Заварзи, згідно з якою, хоч у законодавстві України відсутня заборона на врегулювання договором питань щодо розміру відшкодування моральної шкоди, визначити немайнові наслідки порушення прав особи до скоєння правопорушення неможливо [5, с. 340]. Натомість С.І. Шимон вважає, що сторони в змозі відповідно до принципу свободи договору визначити для себе в договорі конкретний розмір відшкодування на випадок заповідання моральної шкоди або ж встановити його межі – мінімальний чи максимальний розмір [1, с. 729].

На нашу думку, у договорі доцільно конкретизувати розмір неустойки або відступного. Водночас намагання вирішити питання про розмір грошової компенсації душевних страждань до їх настання спотворює компенсаційну функцію інституту відшкодування моральної шкоди. Лише після невиконання або неналежного виконання договору може йтися про глибину душевних страждань особи, завданих через порушення договору. У кожному конкретному випадку, з'ясувавши наявність моральної шкоди, суд повинен визначити розмір її грошового відшкодування. За словами З.В. Ромовської, позивач може сам визначати суму позову, а не розмір завданої йому моральної шкоди. Адже моральну шкоду конвертувати в гроші неможливо [6, с. 513].

У ч. 3 ст. 23 ЦК містяться орієнтири, на які суду слід звертати увагу при визначенні розміру компенсації моральної шкоди. Це – характер правопорушення, глибина фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення можливості їх реалізації, ступінь вини особи, яка завдала моральної шкоди, а також інші обставини, які мають істотне значення. До таких критеріїв А.Б. Гриняк пропонує відносити, зокрема: а) характер правопорушення (установлюються умови, за яких боржник порушив договірне зобов'язання); б) наявність зобов'язань кредитора перед третіми

особами (завдання шкоди діловій репутації особи при порушенні взятих на себе обов'язків перед іншими особами внаслідок невиконання зобов'язання її боржником за цивільно-правовим договором); в) швидкість усунення завданих порушенням умов договору негативних наслідків (можуть бути швидко усунуті або ж усунуті протягом більш тривалого строку) [7, с. 43].

Відповідно до ч. 3 ст. 23 ЦК рішення суду повинно ґрунтуватися на принципах розумності й справедливості. Визначаючи розмір відшкодування моральної шкоди в договірних зобов'язаннях, суд, на думку С.І. Шимон, має керуватися такими принципами: умовної рівності втраченого блага й того, яке може бути надбане за конкретну суму грошей; поміркованості – відповідності вимогам здорового глузду й розважливості; розумності – об'єктивного відображення дійсності, розсудливого, урівноваженого мислення; справедливості – неупередженого ставлення до всіх учасників спору [1, с. 733].

Існування в ЦК оціночних критеріїв є причиною величезної диспропорції в розмірі присуджених судами виплат. За рівних умов один суд присуджує за моральну шкоду одну суму відшкодування, а другий – іншу. Як слушно зазначає С.Є. Сиротенко, наближення позицій судів можливе в разі постійних видань збірників судових рішень вищих судових інстанцій, причому усіх, а не вибіркових, які б (рішення) слугували орієнтиром для місцевих судів [8, с. 44].

До речі, грошова форма є найбільш зручною, але не єдиною формою компенсації моральної шкоди. За правилами ч. 3 ст. 23 ЦК моральна шкода відшкодовується: 1) грішми; 2) іншим майном (надання безкоштовних путівок у санаторії, у туристичну подорож тощо); 3) в інший спосіб (наприклад, у деяких рішеннях Європейського суду з прав людини зазначається, що визнання самого факту порушення є достатньою «справедливою сатисфакцією»; така практика Європейського суду була запозичена й судами України) [9, с. 15–17].

Важливе практичне значення має питання про застосування до вимог про відшкодування моральної шкоди строків позовної давності. Щодо цього в юридичній літературі неодноразово висловлювалася думка про те, що до вимог про відшкодування такого виду шкоди не повинна застосовуватися позовна давність відповідно до ст. 268 ЦК, оскільки такі вимоги випливають з порушення особистих немайнових прав. При цьому в законодавстві дозволено встановлювати випадки, які є винятками з цього загального правила.

У п. 16 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди від 31 березня 1995 р. (із наступними змінами) також зазначалося, що до вимог про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, як таких, що випливають з порушення особистих немайнових прав, строки позовної давності не застосовуються [10].

Водночас заслуговують на увагу міркування С.І. Шимон про те, що у правовідносинах, які виникають унаслідок порушення договору, вимоги про відшкодування моральної шкоди не завжди можна розглядати як такі, що випливають з порушення особистих немайнових прав. Якщо право на таку вимогу виникає внаслідок порушення майнових (зобов'язальних) прав, то на ці вимоги має поширюватися загальний строк позовної давності – 3 роки, який встановлено щодо майнових вимог, які випливають з порушення договору [1, с. 726].

Неоднакове тлумачення законодавства може призвести до проблем у правозастосовній практиці. Для того, щоб їх уникнути, вважаю за необхідне встановити в ЦК чіткі правила. При цьому доцільно врахувати специфіку правовідносин із завдання моральної шкоди саме внаслідок порушення договірних зобов'язань, зокрема, фактор передбачуваності певних негативних наслідків неправомірної поведінки протилежної сторони договору. З метою стимулювання учасників цивільного обороту до здійснення своїх прав, на думку автора, слід запровадити в ЦК норму, яка б установлювала не загальну в три роки, а спеціальну позовну давність в один рік для вимог про відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням договірних зобов'язань.

Обраний Україною курс на адаптацію вітчизняного законодавства до стандартів ЄС робить корисним звернення до правового досвіду західних країн. Різні теоретичні і практичні підходи до проблеми відшкодування моральної шкоди в договірних відносинах, які існують у країнах романо-германської та англо-саксонської систем права, було розглянуто в роботах А.Б. Гриняка. Дослідник зазначає, що у французькій доктрині прослідковується відхід від нерішучості у використанні інституту моральної шкоди для договірної відповідальності. У сучасних умовах у судовій практиці випадки присудження моральної шкоди вже не такі й рідкісні. Рішення за такими справами обґрунтовуються судами тим, що ЦК Франції не обмежує вимоги про відшкодування збитків у договірних відносинах тільки матеріальною шкодою. Підставою є ст. 1149 ЦК, яка встановлює загальне правило про відшкодування завданої шкоди. Крім того, вважається, що немає жодних підстав розв'язувати проблему відшкодування моральної (немайнової) шкоди залежно від того, належить ця вимога до порушення договору чи до правопорушення (делікту) [11, с. 406].

Англійські правознавці дотримуються цієї позиції, що за будь-яку шкоду має бути винагорода, якщо вона дійсна і серйозна, без врахування того, спричинена ця шкода неправомірними діями чи порушенням договору. Розмежувавши підстави відповідальності, англійська доктрина не поставила відшкодування моральної шкоди в залежність від відшкодування шкоди матеріальної й не обмежила це відшкодування тільки сферою деліктів. На думку

А.Б.Гриняка, загальний підхід англійської доктрини є слухним і таким, що міг би використовуватися при відшкодуванні моральної шкоди за невиконання чи неналежне виконання умов цивільно-правових договорів, оскільки не робить інститут моральної шкоди похідним, другорядним, таким, що заслуговує на увагу тільки в силу того, що його передбачає чітко окреслена законодавча або договірні норма [7, с. 36–37].

Висновки. Таким чином, з метою вдосконалення вітчизняного законодавства автор пропонує ч. 2 ст. 23 ЦК доповнити пунктом 5 такого змісту: «Моральна шкода полягає в... 5) душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з порушенням контрагентом обов'язків за договором». Юридичні особи, на нашу думку, не повинні мати права на відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням договірних зобов'язання, адже юридичні особи як «неживі суб'єкти» страждати не можуть.

Пропонуємо також ч. 2 ст. 258 ЦК доповнити пунктом 8 такого змісту: «Позовна давність в один рік застосовується, зокрема, до вимог... 8) про відшкодування моральної шкоди, завданої фізичній особі порушенням договору».

Доцільно удосконалити й главу 51 ЦК, присвячену правовим наслідкам порушення зобов'язання та відповідальності за порушення зобов'язання. Після ст. 623 «Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання» варто включити ст. 623-1 під назвою «Відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням зобов'язання». Питання про зміст цієї норми потребує подальшого осмислення та обговорення в середовищі науковців і практиків.

Використані джерела:

1. Шимон С. І. Відшкодування моральної шкоди в договірному праві // Договірне право України. Загальна частина : [навч. Посібник] / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С.713 – 733.

2. Кучер В. О. Особливості відшкодування моральної шкоди в договірних зобов'язаннях / В. О. Кучер // Науково-практична Інтернет-конференція. – 10.10.2012 – Секція № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivty.com.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=49&Itemid=61&lang=ru.

3. Рішення колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 1 лютого 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.

4. Картузов М. Можливість відшкодування нематеріальної шкоди, заподіяної невиконанням зобов'язань за договором / М. Картузов // Юридичний журнал. – 2006. – № 6. – С. 29–33.

5. Заварза Т. В. Відшкодування моральної шкоди за порушення прав споживачів, не пов'язане із завданням шкоди життю чи здоров'ю / Т. В. Заварза // Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства : матер. міжнар. наук.-практ. конф. , 16 березня 2012 р. / редкол. : В. І. Борисова (відп. ред) [та ін.] ;

Нацунт «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2012. – С. 339 – 342.

6. Ромовська З. В. Українське цивільне право : Загальна частина. Академічний курс: [підручник] / З. В. Ромовська. – К. : Атіка, 2005. – 560 с.

7. Гриняк А. Б. Відшкодування моральної шкоди в договірних зобов'язаннях/ Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика / За заг. ред. М. К. Галянтича // Бюлетень законодавствами юридичної практики України. – 2013. – № 7. – С. 30–46.

8. Сиротенко С. Є. Деякі теоретико-практичні питання визначення розміру відшкодування моральної (немайнової) шкоди / С. Є. Сиротенко // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 6. – С.42–45.

9. Паліюк В. П. Цивільний кодекс України : взаємодія теорії та судової практики / В. П. Паліюк // Новий Цивільний кодекс України : проблемні питання застосування: матер. міжнар. наук.-практ. конф. 14–15 лютого 2008 р. – К. : Поліграф-Експрес, 2008. – С. 15–17.

10. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. (із змінами) № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.

11. Гриняк А. Б. Відшкодування шкоди, завданої невиконанням чи неналежащим виконанням договору // Відшкодування моральної та матеріальної шкоди: навч. посіб. / [М. К. Галянтич, А. Б. Гриняк, А. І. Дрішлюк, Т. С. Ківалова та ін.]; за ред. М. К. Галянтича. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – С. 388–421.

Дудорова К.Б. Проблемы возмещения морального ущерба, причиненного физическому лицу вследствие нарушения гражданско-правового договора

В статье рассматриваются проблемы возмещения морального вреда, причиненного физическому лицу в результате нарушения гражданско-правового договора. Установлено, что иски о компенсации морального вреда, причиненного вследствие нарушения гражданско-правового договора, не всегда могут рассматриваться как такие, которые вытекают из нарушения личных неимущественных прав. Сформулированы предложения по совершенствованию действующего законодательства Украины.

Ключевые слова: *моральный вред, физическое лицо, договор, размер возмещения, исковая давность.*

Dudorova K.B. Issues of Moral Damage Compensation Caused to an Individual as a Result of Violation of a Civil Contract

The article highlights issues of moral damage compensation caused to an individual as a result of violation of a civil contract.

It is indicated that in scholars and practitioners environment a question of moral damage compensation appropriateness resulting from nonfulfilment or improper performance of contracts continues to stay controversial. It is established that one of the reasons that causes the specified debate is the realization by lawyers

of contractual obligations features. This refers to the predictability factor of specific negative impacts of misconduct by the other party of the contract.

Provision enshrined in Article 611 of the Civil Code of Ukraine, gives reasons to state that moral damage compensation in contractual relationships can be made, first, in cases expressly provided by law, and, secondly, if the corresponding duty is provided for the debtor by contract.

The author believes that if a creditor suffered mental suffering as a result of the wrongful conduct of the debtor, and there is causal link between the unlawful conduct and the onset of moral damage and also debtor's guilt, it is possible to talk about existence of four conditions for the civil liability occurrence for causing moral damages. What is missing is an additional permit norm, which should be added to the acting Civil Code of Ukraine. The corresponding litigation practice is analyzed, experience of France and Britain on the issues revealed in the article is highlighted.

A point of view is supported according to which, although there is no ban on settlement of issues about the size of moral damage compensation in the legislation of Ukraine, it is impossible to determine non-infringement consequences of individual rights violation before the commission of the offense. It is advisable to specify the size of the penalty or indemnity in the contract. However, attempts to resolve issues of the amount of monetary compensation for mental suffering before they happen distort the compensatory function of the institute of moral damages compensation. Only after the failure or improper performance of the contract one can talk about the depth of person's spiritual suffering caused due to breach of contract. In every specific case, by having ascertained the presence of moral damage, the court must determine the amount of its monetary compensation.

It is established that in the relationships that arise from breach of contract, claims for moral damage compensation can not always be viewed as such that arise from violation of moral rights. If the right to such a requirement arises from the violation of property (binding) rights, then these requirements should be covered by general limitation period – 3 years, which is established for property claims arising from breach of contract.

Proposals to improve the current legislation of Ukraine are formulated. It is proposed to Article 23 of the Civil Code of Ukraine with a provision that moral damage may be implemented in distress that an individual has suffered through due to the breach of obligations under contract by a counterparty. A proposal is also put forward in article 258 of the Civil Code of Ukraine to include provision that the statute of limitations of one year is also applied to claims for compensation for moral damage caused to an individual by breach of contract. It is proposed to supplement the Civil Code of Ukraine by Article 623-1 entitled «Compensation for Moral Damage Caused by Breach of Obligation».

Key words: *moral damage, an individual, contract, amount of compensation, statute of limitations.*